

12. Præterea ascensus ille, seu gradatio Cajetani fallax est, tum quia licet duratio sit perfectio, major tamen duratio non semper est major perfectio. Tribus enim modis potest una duratio esse major: uno modo essentialiter, quo modo ævum, verbi gratia, est major duratio quam tempus, et æternitas quam ævum. Et hoc modo major duratio est etiam major perfectio; unde proprius diceretur melior duratio, seu altioris rationis; non exceditur autem hoc modo tempus finitum ab infinito, ut per se constat. Alio modo dicitur una duratio major alia, vel seipsa, solum per comparisonem ad extrinsecam mensuram veram, vel imaginariam, quomodo dicitur Angelus magis durasse hodie quam heri, et hoc modo major duratio non est in se major perfectio, sed eadem coexistens majori successioni. Atque ita ad causandum hoc modo majorem durationem, in Angelo non requiritur major virtus, ut per se etiam constat. Alio modo contingit, unam durationem esse majorem alia per additionem realem partis ad partem ejusdem rationis. Et hoc modo annus est major duratio quam dies, et infinitum tempus quam finitum, et sic major duratio non est major perfectio intensive, sed solum extensive (si tamen motus localis vel duratio ejus, nomen perfectionis meretur distinctæ a suo termino). Et hæc comparatio est quæ ad propositum spectat. Ex hoc autem augmento perfectionis in effectu non potest colligi, quod sit necessaria major virtus, sed eadem magis durans, quia ibi solum est multiplicatio successiva ejusdem vel similis effectus, verbi gratia, similis circulationis; ad multiplicandum autem successive effectum non requiritur major virtus; idem enim calor potest in infinitum producere calorem similem successive. Et confirmatur primo, quia ex infinitate effectus non potest inferri major infinitas in causa quam sit in effectu; ergo si effectus tantum augetur extensive in duratione, ex hoc capite non requiritur in causa infinitam virtutem intensivam, sed virtutem infinite durantem. Et confirmatur tandem, quia si ad movendum infinito tempore esset necessaria infinita virtus, eo quod infinita duratio sit infinita perfectio, nullo modo fieri posset infinitus motus a finita virtute, neque per se primo, neque a causa principali, et per se. Consequens est falsum, quia intelligentia finita efficere potest talem motum; ergo.

13. *Conclusio posita solo physico-medio pro-*

bari non potest. — Existimo igitur, conclusionem positam non posse efficaciter probari per medium pure physicum, seu ex motu. Primo quidem, quia non solum est verum nullum motum durasse tempore infinito, sed probabilius etiam existimo, non posse durare tempore infinito, quamvis possit in infinitum durare absque fine, non tamen absque principio, ut supra tactum est. Secundo, quia licet daremus motum durasse infinito tempore, non posset inde colligi infinita virtus in motore, ut argumenta facta concludunt. Nec ratio, qua Aristoteles conatur probare, non posse finitum movere tempore infinito, quidquam efficit. Fundatur enim in hoc principio, quod si integra virtus movet integrum mobile per infinitum tempus, pars virtutis movebit partem mobilis minori tempore, atque adeo finito. Hoc autem principium falsum est, nam si pars virtutis movet partem mobilis sibi proportionatam per idem spatium proportionatum et eodem modo repetitum, seu toties illud pertranseundo, tanto tempore movere illam poterit, per se loquendo, quanto tota virtus poterat movere totum mobile. Quod in fine lib. 7 Physicor. idem Aristoteles docuit, et est evidens ex commutata proportionatione, et applicando illam ad motum cœli, fere ad sensum conspici potest. Nam si fingamus unum motorem movisse ab æterno solum astrum solis, et alium movisse reliquum corpus quartæ sphaeræ, uterque moveret per infinitum tempus. Quod vero quidam aiunt, Aristotelem locutum esse de virtute, quæ movendo minuitur, extra rem est; quid enim ad propositum inferret Aristoteles, si hoc supponeret? Non enim posset concludere, illam virtutem esse infinitam, sed non lassari, nec minui movendo. Quamobrem non vereor dicere, Aristotelem non recte argumentatum esse, ubi res est tam clara et manifesta. Atque hoc ipsum videtur sensisse Cano, lib. 12 de Locis, cap. 5, ubi inter errores Aristotelis ponit quod crediderit omnes intelligentias moventes cœlos esse infinitæ virtutis, eo quod infinito tempore moveant. Unde fit etiam mihi probabile, Aristotelem, saltem illo loco non fuisse locutum de virtute activa absolute infinita in genere entis, seu in vi agendi simpliciter, sed tantum de infinita virtute in movendo localiter, quæ solum est infinita secundum quid. Nam, licet daremus ex illo effectu posse colligi infinitam virtutem, non excederet hanc infinitatem, et si omnibus motoribus cœlorum virtutem infini-

tam attribuit, non est credibile tribuisse majorem; ipse autem illo loco æqualiter de omnibus loquitur, nam inde concludit omnes motores orbium esse incorporeos, ut ibi D. Thomas advertit.

14. Dicit aliquis, esto non possit probari infinita virtus Dei ex infinita duratione motus, posse tamen probari ex augmento in infinitum in velocitate motus. Sic enim putat Gregor., in 1, dist. 42, q. 3, art. 2, posse demonstrari infinitatem Dei, ex eo quod potest velocius, ac velocius in infinitum movere cœlum. Quod autem hoc possit, probat, quia hic effectus non repugnat; ergo est possibilis; ergo per aliquam potentiam; ergo illa potentia maxime est in primo ente. Et similiter argumentatur ex aliis effectibus, quos supponit esse posibles, cum tamen id non sit evidens, sed satis obscurum, ut infra dicam tractando de attributo omnipotentia. Unde aliqui etiam censent rationem factam non esse efficacem, quia non satis probatum, neque per se notum est, illum processum in infinitum in velocitate motus esse possibilem, seu non involvere repugnantiam. Sed quanquam demus hoc etiam esse evidens (ut certe videtur), nihilominus non potest inde concludi virtus infinita simpliciter, sed secundum quid tantum, id est, in movendo, quæ efficacitas posset intelligi in virtute finita superioris ordinis, ut est vulgare in hujusmodi processibus in infinitum.

Proponitur alia ratio ex creatione desumpta.

15. Alia igitur ratio ex alio effectu desumpta, efficacior censi solet et propria metaphysicæ, nimirum ex creatione, quam solum insinuabo, quia principia ejus in superioribus probata sunt. Unum principium est, Deum habere vim ad creandum, quod ex dictis est evidens, quia demonstratum est, de facto produxisse hunc mundum, qui non potuit produci, nisi per creationem, cum et materia ipsa, et res omnes etiam incorruptibiles, ab eo effectæ sint. Aliud principium est, ad creandum requiri virtutem infinitam simpliciter. Quod non est tam evidens sicut præcedens, est tamen satis consentaneum rationi, ut in superioribus probatum ac declaratum est. Et præsertim est hoc indubitatum de virtute creandi, quæ ex se complectitur, ut objectum adæquatam, omne creabile, quia hoc objectum in infinitum extenditur, et quamcumque perfectionem finitam determi-

nate signabilem superat; requirit ergo, in causa habente talem virtutem, infinitam vim et perfectionem.

16. Quod autem hujusmodi sit virtus divina, multis modis ostendi potest ex rebus factis. Primo, quia in eis creavit Deus omnes gradus rerum, et in singulis varias species, ad quarum productionem non indiguit vel aliqua materia, quæ actioni ejus supponeretur, vel aliqua alia adjuvante causa, sed sola sua potentia, supponendo ex parte effectuum solum quod eis non repugnet esse; ergo signum est, eadem potestate et facilitate potuisse Deum facere omne id quod non repugnasset esse, atque adeo quidquid creabile est. Secundo, quia in his entibus quæ Deus creavit, per se primo producit ipsum esse participatum, seu ens participatum, in quantum tale ens, quia neque in se, neque in alio præsupponit talem rationem entis; ergo signum est, hoc esse objectum adæquatam illius potentia, et consequenter illam virtutem extendi ad omne illud quod potest participare rationem entis; hoc autem est omne creabile. Tertio, quia quidquid Deus creet, nunquam faciet effectum adæquatam suæ virtuti, neque æqualem suæ perfectioni, et aliunde semper ejus virtus manet æque integra ac perfecta; ergo quocumque effectu facto, potest aliud ens creare, quod magis participet perfectionem ipsius Dei; ergo potest quodcumque ens creabile efficere.

17. *Obiectio contra præcedentem rationem.*

— Dices, videri repugnantiam involvi in hac ratione; nam si Deus non potest effectum sibi adæquatam creare, ergo non potest facere rem simpliciter infinitam; ergo ex objecto illius virtutis non potest colligi quod ipsa sit simpliciter infinita. Respondetur, negando ultimam consequentiam; Deus enim non potest naturam vel substantiam sibi æqualem creare, quia id involvit apertam repugnantiam; nam potissima excellentia naturæ divinæ est, ut sit increata, independens, et ens simpliciter necessarium, qua perfectione necessario caret quidquid creatum est. Seclusa autem hæc æqualitate, non repugnat in infinitum fieri entia creata, quæ magis ac magis participant perfectionem Dei. Unde neque ex parte Dei potest deesse virtus, præsertim cum ostensum sit in ipso eminenter contineri omnem perfectionem possibilem. Atque hoc objectum satis est, ut illa virtus sit in se simpliciter infinita, non tantum ob modum agendi ex nihilo, sed etiam ob latitu-

dinem creabilis, quæ in infinitum extendi potest seu augeri in perfectione. Unde necesse est ut causa supponatur infinita virtus, tum quia causa est superior et excedens in perfectione totum suum objectum; tum etiam quia si esset finita, non posset ultra aliquem certum terminum in actione sua progredi. Hæc igitur ratio sumpta ex effectu creationis non solum prout facta est, sed etiam prout possibilis ostenditur vel ex his quæ facta sunt, vel ex modo quo facta sunt, est satis efficax. At Scot., 1, distinct. 2, quæstion. 1, § *Ostensis igitur*, id probat ex his quæ Deus fecit et continuo facit, adjungendo quod in hac rerum effectione posset perpetuo durare. Durandus vero, 1, dist. 43, q. 1, addit quod etiam posset ea omnia simul conservare. Sed hoc quod Durandus addit, minus evidens est, et toto illo concesso, si totus processus sistat intra species rerum quæ facta sunt, non potest ex eo concludi infinita virtus simpliciter, sed tantum virtus finita superioris ordinis, ut etiam Scotus vidit, nisi aliunde ex modo creationis aliud inferatur, ut supra dictum est.

De modo demonstrandi infinitatem Dei a priori.

18. Superest dicendum breviter de alia via demonstrandi infinitatem Dei a priori ex aliquo ejus attributo prius demonstrato. Et hoc modo probat D. Thom., 1 p., q. 7, a. 1, Deum esse infinitum, ex eo quod est ipsum esse per essentiam, in nulla essentia receptum, sed per se subsistens. Cujus rationis vim putant discipuli D. Thomæ fundari in hoc quod in Deo non distinguitur ex natura rei esse ab essentia, in creaturis distinguatur. Existimantque nullum esse finiri aut limitari, nisi quatenus in essentia finita recipitur, et e converso essentiam esse finitam, quatenus est capax finiti esse; nam et actus per potentiam, et potentia per actum invicem limitari possunt in diversis generibus causarum. Ita ergo concludunt, esse divinum, quod omnino irreceptum est, esse infinitum. Atque hoc modo intelligunt hanc rationem Cajet. ibi, et Capreol., in 1, d. 43, q. 1, art. 1, et Ferrar., 1 cont. Gent., c. 43, eamque defendunt ab impugnationibus Aureoli, dicta d. 43, et Scoti in 1, d. 2, q. 1, et in hanc sententiam consentiunt Ægid., in 1, d. 43, q. 1, art. 1, Richard., art. 1, q. 1.

19. Ego vero existimo rationem non esse efficacem, si in hoc fundetur, quod essentia

non potest esse finita, nisi sit potentia vere ac proprie receptiva ipsius esse, et e converso, esse non posse esse finitum, nisi sit vere receptum in essentia, tanquam in potentia proprie passiva ac receptiva. Nam etiam in creaturis falsum esse existimo, essentiam et esse hoc modo comparari, ut in disputatione sequenti late dicturus sum. Ut ergo esse sit finitum, satis est ut sit receptum ab alio in tanta ac tanta perfectionis mensura, etiamsi proprie non sit receptum in aliqua passiva potentia, et similiter essentia creata potest esse limitata per suam intrinsecam differentiam, etiamsi non comparetur ad esse per modum receptivæ potentiæ. Nulla enim sufficienti ratione adhuc probatum est, rem non posse esse finitam nisi illo modo; nam licet res, quæ inter se habent mutuam habitudinem transcendentalem actus et potentiæ, dici possint finiri ad invicem, hoc sensu quod habitudo unius, ex eo quod ad alteram determinatur, ita finitur, ut non maneat indifferens ad alia, tamen in re absoluta, ut est essentia Angeli, verbi gratia, optime intelligitur, posse esse finitam sine tali habitudine, ex eo solum quod talem gradum entis habet receptum, et præscindit ab alio.

20. *Qualiter ex eo quod sit Deus ens per essentiam, esse infinitum colligatur.*—Illa ergo consecutio: *Deus est ipsum esse per essentiam, ergo est infinitus in perfectione*, in hoc proxime fundari videtur, etiam ex mente D. Thomæ, quod esse infinitum in essentia, in quadam negatione consistit, quæ absolutam rei perfectionem indicat, et non imperfectionem ullam; primum autem ens, hoc ipso quod est suum esse per essentiam, perfectissimum est; ergo includit etiam hanc perfectionem, quæ est esse infinitum simpliciter. Unde D. Thom., ead. 1 p., q. 4, art. 2, ex hoc quod Deus est ipsum esse subsistens, infert, ita esse summe perfectum, ut omnem essendi perfectionem in se includat. Cujus illationis vis in hoc potissimum sita esse videtur, quod cum Deus a nullo participet esse, seu rationem entis, sed ex se et ex intrinseca natura ac necessitate sit id quod est, non potest in se habere diminutam, et solum quasi ex parte rationem et perfectionem entis; est ergo aliquo modo includens totum ens, totamque entis perfectionem. Ex eodem ergo principio, et eadem fere proportionem concluditur infinitas talis entis.

21. *In quo infinitas Dei sit sita.*—Primo quidem, quia hæc infinitas in nullo alio con-

sistit, nisi in hoc quod perfectio primi entis, nec est ita præcisa ac definita ad unum genus perfectionum, quæ nos in creaturis distingui videmus, ut illud solum includat, et non cætera omnia, eo eminentissimo modo qui ad summam perfectionem pertinere potest; neque etiam in singulis perfectionum generibus ita est limitata ad certum aliquem et definitum gradum qui in participato ente intelligi possit, quin habeat perfectionem illam nobiliori et excellentiori modo quam possit a creatura participari, etiamsi magis ac magis in infinitum participetur. Sed hoc totum includitur in perfectione primi entis, ratione cujus dicitur omnem possibilem perfectionem in se continere, ut ex dictis in præcedenti assertionem constat. Ergo ex illo principio æque infertur infinitas, sicut et summa perfectio. Imo hinc fit etiam consequens ut omnes rationes quibus supra probavimus perfectionem primi entis, æque probent infinitatem ejus, quia et modus perfectionis a nobis expositus convertitur cum infinitate recte declarata, et infinitas, quatenus sub illa negatione perfectionem indicat, pertinet ad perfectionem simpliciter, atque adeo ad summam entis perfectionem.

22. Secundo potest probari eadem illatio, quia esse per essentiam non habet unde limitetur; esse enim participatum limitari potest, aut ex voluntate dantis tantam perfectionem, et non majorem, aut ex capacitate recipientis, sive illa capacitas intelligatur per modum passivæ potentiæ, sive tantum per modum objectivæ, seu non repugnantivæ; in primo autem ente, quod ex se est suum esse, nullum principium aut ratio limitationis intelligi potest; quia sicut nullam habet causam sui esse, ita non potest in illo habere limitationem, aut ex parte dantis, aut ex alio principio. Dices, sicut primum ens ex se est, ita ex se, et sine alia causa esse posse limitatum ad certum genus vel gradum perfectionis. Respondetur hoc repugnare enti ne cessario ab intrinseco et ex se habenti esse. Quod quidem a posteriori, et ab incommodis facile probari potest ex dictis, vel quia illo modo non repugnet dari multa entia ab intrinseco necessaria, vel quia quodcumque ens habens limitatam perfectionem, et quasi partem entis, potest a primo ente manare, vel quia tale ens non esset summe perfectum, quod vera non repugnante conceptione posset concipi ut possibile.

23. A priori autem solum potest probari

per non repugnantiam, vel negationem omnis causæ, vel rationis, ob quam necessitas essendi ut sic, potius limitetur ad hoc genus perfectionis quam ad aliud, et ad hunc gradum quam ad meliorem. Et revera est hæc sufficiens demonstratio, nisi quis velit voluntarie pertinax esse, tum quia hic non potest intercedere alia ratio a priori per causam positivam, cum hoc ens nullam habeat causam; tum etiam quia in omni genere perfectionis possibilis necessarium fuit ut talis perfectio haberet in aliquo ente intrinsecam necessitatem essendi; alias non haberet unde initium sumeret, aut ad alia entia dimanaret, et idem est de quocumque gradu possibili entitativæ perfectionis; ergo ipsa ratio entis ut sic, postulat ut secundum totam latitudinem perfectionis possibilem, aut vere excogitabilem, habeat in aliquo ente necessitatem essendi vel formaliter, vel eminenter; non potest autem habere hanc necessitatem quasi divisam et partitam in plura entia necessaria, ut supra probatum est; ergo necesse est ut illam habeat quasi congregatam totam in uno ente per se necessario, et hoc ipsum est illud ens esse infinitum. Hoc igitur modo ex eo quod Deus est ens per essentiam, recte colligitur esse infinitum in perfectione.

24. *An sit possibilis, perfectionemque dicat infinitas, quam dicimus Deo convenire.*—Sed adhuc superest una difficultas tam circa assertionem positam, quam circa probationes ejus, nam omnes supponunt hujusmodi ens infinitum esse possibile; hoc autem nec per se notum est, nec probatum in omnibus adductis. Qui enim negaret, Deum esse infinitum, negaret consequenter hanc infinitatem pertinere ad perfectionem entis, eo quod possibilis non sit. Quin potius imperfectionem quamdam videtur includere, quia quod infinitum esse concipitur, apprehenditur, ut quid confusum et indeterminatum, et nunquam satis perfectum, et ideo videtur hæc proprietas repugnare enti in actu, solumque attribui posse enti in potentia. Et confirmatur, nam si daretur unum ens infinitum simpliciter, non possent intelligi possibile alia entia ab illo distincta, eo quod infinitum ens totum in se claudit; sicut si esset corpus infinite magnitudinis simpliciter, non posset extra illud intelligi aliud corpus. Unde e contrario, hoc ipso quod unum corpus est extra locum alterius, intelligitur esse finitum localiter; ergo, hoc ipso quod unum ens est extra entitatem alterius, est finitum entitative.

26. Respondetur, rationibus factis, non solum probari esse possibilem hanc infinitatem primi entis, sed etiam esse simpliciter necessariam, ut quævis alia perfectio entis finita sit possibilis; nec posse rationabiliter ens de se necessarium definiri aut limitari ad certum perfectionis gradum. Neque est verum hujusmodi infinitatem involvere, aut indicare imperfectionem aliquam, quia infinitas in præsentem non dicit negationem consummatam perfectionis, quomodo res inchoata et nondum perfecta dicitur non finita, hæc enim magna imperfectio est, sed dicit negationem limitationis et termini limitantis rem. Rursus hæc non est infinitas quantitatis, quæ est per modum extensionis, aut multitudinis, in qua carere termino, est quasi carere intrinseco complemento, et ideo non intelligitur sine imperfectione et confusione quadam, seu indeterminatione; sed est infinitas perfectionis omnino indivisibilis, quæ in se est summe actualis et completa; de qua re in 28 disputatione dictum est. Ad confirmationem negatur sequela, quia infinitas primi entis non consistit in multitudine entis tantum, sed in eximia perfectione unius entitatis, et ideo sicut non tollit unitatem illius entis, ita non impedit distinctionem ejus a quolibet alio ente, quod ad illam perfectionem non perveniat, et ideo D. Thom., 1 p., q. 7, art. 1, ad 3, attingens fere idem argumentum, nihil aliud respondet, nisi Deum distingui ab aliis entibus, quia ipse est suum esse subsistens, alia vero non. Alens. autem, 1 p., q. 6, memb. 1, ad 9, recte addit, *non dici aliquid finitum, quia sit hoc, et non aliud, sed quia terminatur ad aliud, vel quia est propter aliud, vel quia perficitur ab alio.* Quibus verbis non tam declarat propriam rationem formalem infinitatis, quam indicia ejus, et in tertio membro indicat rationem a nobis declaratam; secundum vero est conjunctum cum tertio, nam res quæ non habet causam efficientem, nec finalem habere potest, et e converso, et ideo ita non habet unde limitetur qui caret fine, sicut qui caret efficienti. Primum autem membrum ad infinitatem localem spectat, ut ipse etiam declarat. Unde ad primum exemplum ex corporibus sumptum respondetur, partim simile esse, partim dissimile. Similitudo in eo est, quod si daretur corpus infinitum, ex hoc præcise non repugnet dari alia corpora distincta ab illo, quia ejus infinitas non consisteret in multitudine vel aggregatione omnium corporum, sed in sola unitate suæ ma-

gnitudinis sine termino. Dissimilitudo vero est in eo, quod unum corpus infinitum occuparet omnia spatia, unde naturaliter non daret locum aliis corporibus; Deus autem nullam habet repugnantiam cum aliis entibus, quia est purissimus spiritus. In secundo autem exemplo nulla est proportio, vel similitudo, quare neganda est consequentia; nam de ratione infiniti corporis est, ut occupet omnia spatia, et ideo, si uno spatio finito corpus continetur, necesse est ipsum esse finitum; non est autem de ratione infiniti entis, ut sit omnia entia formaliter aut identice, sed ut sit formaliter unum ens eminenter continens reliqua. Hic vero statim occurrebat difficultas de multitudine perfectionum Dei, an finita sit, an infinita, cujus expositio constabit ex sectione sequenti. Aliæ vero difficultates, quæ oriri poterant ex infinita potentia Dei, tractabuntur melius sectione ultima.

SECTIO III.

An demonstrari possit, Deum esse actum purum et ens omnino simplex.

1. *Affirmative respondetur questioni.* — Omitto in his omnibus questionibus opiniones eorum, præsertim Nominalium, qui negant posse satis cognosci vel demonstrari ratione naturali hæc attributa de divina substantia, quia sufficere videntur quæ de ea retetigimus disputat. præcedent., sect. 1. Et quia re ipsa, et probationibus ejus satis impugnabuntur.

2. *Quid nomine actus puri significetur.* — Respondeo igitur ratione naturali demonstrari posse, Deum esse actum purum atque ens simplicissimum. Hæc assertio probanda est ex divina perfectione in duabus præcedentibus demonstrata, et ideo prius declarare oportet, quid his terminis significetur, et quomodo res, per illos significata, ad perfectionem pertineat. Nomine ergo *actus puri*, significatur res illa quæ omni caret potentialitate, quæ actus dicitur, quatenus includit esse, quod est ultima vel potius prima actualitas rei. Unde hic non dicitur actus formalis vel actuans, sed in se actu existens; purus autem dicitur, tum ad excludendam potentiam objectivam seu omnem statum existendi tantum in potentia, qui repugnat enti ab intrinseco necessario, ut per se constat (unde quoad hanc partem satis est hæc proprietas demonstrata); tum ad excludendam omnem potentiam passivam, veram et realem; unde quoad hanc

partem coincidit hæc proprietas cum simplicitate, et simul probanda est. Non excluditur autem per illam vocem potentia activa, nam potius unumquodque agit in quantum est in actu; unde ipsa vis agendi actualitas quædam est, quæ potius virtutis vel facultatis nomen meretur quam potentia. Quia tamen non semper actu agit, ideo potentia etiam proprie appellatur; hujusmodi autem ratio potentia non pertinet ad imperfectionem, quia actu agere non semper est perfectio agentis, ut latius declarabitur in sequentibus. Atque ita constat, purum actum præter actualitatem primi entis solum addere negationem, qua perfectio illius entis declaratur; de qua negatione nihil dicendum superest, præter ea quæ de simplicitate dicemus.

3. *Simplicitasne dicat perfectionem.* — De simplicitate contendunt Scotus et Cajetanus. Scotus enim, in 1, dist. 8, q. 1, ad 1, et Quodl. 5, quem sequitur Soncin., lib. 4 Metaph., q. 14, docet simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Cajetanus vero, de Ente et essentia, c. 2, docet, simplicitatem nullam dicere perfectionem, quia nihil dicit positivum, sed negationem. Dissensio autem videtur esse potius in verbis quam in re. Certum est enim, simplicitatem, supra rem, quæ simplex denominatur, non addere rem aliquam, vel modum positivum, sed dicere tantum negationem compositionis, quia intelligi non potest, qualis sit ille modus positivus, aut quæ sit necessitas fingendi illum. Item, quia simplicitas aut est idem quod unitas quædam perfecta et indivisibilis, aut certe non solum ratione, sed habitudine proportionali distinguuntur, quia unitas multitudini, simplicitas compositioni opponitur; sicut ergo unitas non addit aliquid positivum rei uni, sed negationem tantum, ita nec simplicitas rei simplici. Nihilominus tamen verum est per hanc negationem circumscribi, seu indicari perfectionem, tum quia excluditur imperfectio compositionis; tum etiam quia cæteris paribus, id quod est simplicius, perfectius est, quamvis absolute non semper quod est simplicius sit melius; est enim simplicior pars quam totum, non est tamen perfectior; et similiter accidens sæpe est simplicius quam substantia, licet sit in inferiori ordine et gradu entis; sistendo vero intra eundem gradum, ac cæteris paribus, simplicitas perfectionem indicat.

4. Ex his ergo facile est præsentem assertionem ex præcedentibus concludere; ostendit

sum est enim, Deum esse perfectissimum ens; sed longe excellentius est, habere summam et consummatam perfectionem in simplicissima entitate, quam ex adunatione plurium; ergo hic modus essendi tribuendus est primo enti. Dices, argumentum supponere esse possibile habere perfectiones omnes in summo ac perfecto gradu in entitate simplici; hoc autem demonstratum non est, possetque aliquis illud negare, et nihilominus dicere Deum esse ens perfectissimum, quia melius est habere perfectiones omnes cum aliqua compositione quam esse ens simplex et carere tot perfectionibus; utrumque autem conjungere, esse impossibile propter varias rationes, ac fere oppositas perfectionum entis. Propter hanc enim causam quidam etiam Catholici distinctionem formalem, seu ex natura rei inter divinas perfectiones excogitarunt.

5. Respondetur, imo esse evidens non posse esse perfectissimum ens, si ex adunatione plurium perfectionum, seu rerum aut partium distinctarum coalescat. Primo, quia singula componentia essent imperfecta, tum quia nullum eorum secundum se includeret omnem perfectionem; tum etiam quia singula essent incompleta, seu insufficientia in genere entis; ergo quod ex illis consurgeret, non posset esse undequaque perfectum, quia scilicet hoc ipsum, nimirum, constare ex imperfectis, est magna imperfectio. Secundo, quia tale ens esset dependens a suis componentibus. Sed dependere ab alio, est imperfectio; ergo.

6. Tertio, quia in omni composito ex aliquibus reipsa distinctis, possunt illa plura considerari, ut plura entia partialia et incompleta, vel saltem si unum est completum, reliqua, quæ illi adjunguntur, erunt incompleta, et unumquodque illorum habebit etiam suum esse sibi proportionatum, quia (ut infra latius dicam) hoc esse includitur intrinsece, et cum proportione in omni entitate actuali; si ergo primum ens constat ex pluribus entitatibus partialibus, interrogo, an quælibet earum sit simpliciter prima in ratione entis, id est, ex se omnino habens suum esse proprium, et non ab alia; an vero una sit ex se habens esse per se primo, a qua aliæ fluant. Primum dici non potest; rationes enim quibus supra probavimus non posse dari plura entia ex se necessaria, non solum de entibus integris, sed de partialibus etiam conveniunt, imo tanto fortius de partialibus, quanto hæc imperfectiora sunt ex suo genere. Et similiter

rationes quibus probavimus in ente, quod est ipsum esse per essentiam, includi omnem perfectionem essendi, probant non posse intelligi plura entia a se, et singula imperfecta et incompleta. Item, quia in omni compositione unum componentium vel supponitur alteri, vel est principium alterius, vel perfectius illo; ergo non potest intelligi, quod plura componentia per se primo et ex se habeant esse. Denique in omni vera compositione saltem alterum componentium pendet ab alio; quod autem pendet, non potest habere esse a se; prima enim dependentia realis et physica est ab efficiente, sub qua includo finalem, quia est magis metaphorica, et quia efficiens propter finem operatur. Voco autem primam tum convertendi consequentia, nam quidquid pendet ab aliquo ut a materia, vel a forma, necesse est ut ab aliquo efficiente pendeat, non vero e converso; tum quia dependentia effectiva minorem imperfectionem dicit, quam materialis, vel formalis; esse autem a se, dicit maximam perfectionem; et ideo, si excludit dependentiam effectivam, multo magis materialem vel formalem.

7. Atque ex hac ultima ratione facile potest probari alterum membrum prioris disjunctionis, nimirum, non posse primum ens ita constare ex multis componentibus, ut unum sit quasi primario et ex se, reliqua vero sint ab ipso; quia jam totum illud compositum non est ens a se, neque independens; nec enim potest unum ab alio dimanare sine aliqua efficientia saltem per naturalem resultantiam, supposita eorum distinctione absque aliqua simplici unitate, ut excludamus processiones divinarum personarum in Trinitate, de quibus alia est ratio. Denique id, quod in illo ente intelligitur esse primum, et a se, ut sic necesse est esse simplex, et omnem perfectionem in se formaliter aut eminenter continere; alias non possent ab illo reliqua dimanare; nihil ergo ei per compositionem addi potest.

SECTIO IV.

Qua ratione demonstretur non esse in Deo compositionem substantialem.

1. Quanquam discursus factus in abstracto et universali sit efficax, fiet tamen res evidentior, si ad singulas compositionis species descendendo, perfectioni primi entis repugnare ostenderimus; quod, partim applicando factum discursum, partim aliis rationibus fieri

potest. Cum ergo supponamus ex dictis in 4 sectione disput. 28, primum ens esse etiam primam substantiam, posset in illo fingi compositio, vel manens intra genus substantiæ, vel transiens ad genus accidentis, quæ sit substantiæ cum accidente; de compositione autem accidentis cum accidente nihil dicere oportet, quia excluso secundo genere compositionis, necessario exclusum manet hoc tertium, ut per se constat; de priori ergo puncto in hac sectione dicimus, de posteriori vero dicemus in sequenti. Compositio autem substantialis excogitari potest quadruplex realis, et una rationis, scilicet ex esse et essentia, ex natura et supposito, ex materia et forma, ex genere et differentia specifica, aut (quod perinde est) ex specie et differentia individuali, aut ex quocunque gradu superiori et inferiori. Præter has autem compositiones nulla alia substantialis inventa est hactenus, neque excogitari facile potest, et quæcunque cogitetur vel fingatur, necesse est ad has revocari, aut sub ratione actus et potentiæ, aut sub ratione partium integralium; his ergo exclusis, omnis fictio similis exclusa erit. Per has ergo breviter discurrendum est.

Excluditur compositio ex esse et essentia.

2. De prima, quæ est ex esse et essentia, nunc dicere non est necesse, qualis illa sit, usque ad sequentem disputationem; qualiscunque enim sit, est evidens non reperiri in Deo, nam ostensum est, primum ens non aliunde posse habere esse quam ab essentia sua, propter quod in Scriptura, ipse dicitur singulariter esse, imo et quodammodo solus esse, et cætera comparatione illius quasi non esse. Et declaratur amplius, quia Deus neque est, neque intelligi potest in potentia ad esse, quia ex necessitate simpliciter actu est; ergo esse non intelligitur advenire essentia Dei, ut existenti in potentia objectiva ad illud. Nec vero comparari ad illam potest, ut ad potentiam receptivam; ergo nullo modo potest compositionem facere cum essentia Dei, sed est formalissime ipsamet essentia. Prior consequentia est evidens ex dictis, et posterior similiter, ex sufficiente partium enumeratione. Minor vero propositio seu antecedens ultimæ consequentiæ primo in omni essentia, etiam creata, ut opinor, verum est; nulla enim essentia potest comparari ad proprium esse ut potentia receptiva, quia oporteret supponi in ratione entitatis actualis, quod involvit repugnantiam. Deinde specialiter in Deo est evi-

SECT. IV. AN DEUS ALIQUAM COMPOSITIONEM SUBSTANTIALEM ADMITTAT.

dens, quia nulla potentia proprie receptiva potest esse in ipso, et maxime potentia ad esse; omnis enim potentia passiva ut sic reducitur in actum ab aliquo agente, ut circa tertiam compositionem latius declarabimus. Non potest autem in Deo potentia ad esse reduci in actum ab aliquo agente; nam vel illud agens esset extrinsecum, et hoc repugnat primo enti, vel intrinsecum, et hoc repugnat ipsi esse, quia non potest res aliqua esse sibi causa essendi. Et hanc rationem attigit D. Thom., 1 p., q. 3, art. 4, et plura de hac re theologice a nobis disputata sunt in 4 tomo tertiæ part., disputatione 11.

Excluditur compositio ex natura et supposito.

3. Circa secundam compositionem vix possumus ex principiis naturalibus quidquam in particulari demonstrare, quia fides nostra docet, cum naturæ unitate esse in Deo Trinitatem personarum; quod mysterium non potest ratione naturali investigari. Unde nec probari poterit, perfectam simplicitatem et identitatem inter naturam et personam divinam, cum distinctione personarum inter se posse consistere. Nihilominus tamen certa fide credimus, mysterium illud nihil simplicitati divinæ derogare, neque esse contra naturalem rationem, esto sit supra illam. Quocirca abstrahendo ab unitate vel pluralitate personarum, seu loquendo sub nomine et ratione subsistentiæ, ratio naturalis docet, Deum non esse subsistentem per compositionem vel additionem alicujus rei, vel modi a parte rei distincti ab essentia ejus, atque ita non posse esse in Deo compositionem ex natura et supposito. Nam si sit sermo de subsistentia, ut sic, illa est de essentia Dei; ergo non facit compositionem cum ipsa essentia. Consequentia est clara, quia ibi solum intervenit compositio ex natura et subsistentia, ubi subsistentia est extra rationem et essentiam naturæ subsistentis, ut infra ostendemus tractando de hac compositione in creaturis. Estque per se manifestum fere ex terminis, nam in omni compositione vera et reali unum extremum non includitur in essentiali ratione, seu conceptu alterius. Antecedens vero ratione naturali constat ex dictis, quia Deus essentialiter est suum esse subsistens; nam cum illud esse essentialiter ex se sit intrinsece necessarium, est etiam essentialiter perfectissimum; optimum autem et perfectissimum esse, est esse subsistens, tantoque melius erit, quanto in suamet essentiali ratione essendi

supremam rationem subsistendi seu per se essendi incluserit.

4. Si autem sit sermo de personalitate aut suppositalitate, prout includit omnia quæ in rigore sunt de ratione personæ, sic non habet locum ratio, propter mysterium Trinitatis, ratione cujus plerique Theologi et doctissimi existimant relationes non esse de essentia Dei, quanquam ob divinam simplicitatem in re non distinguantur ab illa. Quod alio loco ex professo tractandum est. Quapropter ex generali ratione negandi in Deo omnem imperfectionem, hæc etiam compositio excludenda maxime est. Accedit præterea, quod si meram rationem naturalem spectemus, vix potest inveniri ratio ad cognoscendam hujusmodi compositionem etiam in creaturis; nec principium sufficiens ad distinguendam subsistentiam a natura, sed ex supernaturalibus mysteriis in illius cognitionem devenit, ut infra tractando de substantia creata videbimus. Multo ergo minus posset naturalis ratio suspicari hujusmodi compositionem in prima substantia. Cum ergo compositio ex se imperfectionem sonet, et hujus compositionis nulla necessitas nullumve indicium in primo ente invenitur, evidens est, non posse illi attribui hujusmodi compositionem, præcise stando in ratione naturali.

5. Præterea in substantiis creatis cognoscitur natura facere compositionem cum personalitate creata, et a propria personalitate distingui, quia natura creata ex vi suæ essentiæ est aliquo modo indifferens, ut sit per se, vel aliquo modo in alio, id est, ut sit in proprio vel alieno supposito; dico autem esse aliquo modo indifferentem, quia licet natura sua postulet proprium suppositum, tamen salva tota essentia naturæ potest illo carere, et esse in alieno, quod est manifestum signum distinctionis et compositionis; sed hæc indifferentia est potentialitas quædam, et magna imperfectio; unde locum non habet in divina natura, quæ propterea omnino determinata est, ut per se sit in proprio supposito, nec possit ulla ratione esse in alieno. Nam licet secundum fidem nostram divina natura communis sit tribus personis, non tamen per modum indifferentiæ potentialis ad modum essendi per se, vel in alio, sed per modum infinitæ actualitatis, ratione cujus postulat tres proprias rationes subsistendi incommunicabiliter, ita ut neque sine illis, neque aliter quam cum illis, esse possit; ergo ratio dis-